

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

NGÔ VĂN ĐỨC

**DẠY HỌC CA KHÚC CÁCH MẠNG CHO
GIỌNG NAM CAO HỆ TRUNG CẤP THANH NHẠC
TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA NGHỆ THUẬT QUÂN ĐỘI**

**TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ
LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC ÂM NHẠC
Khóa 11 (2018 - 2020)**

Hà Nội, 2020

CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Thị Tố Mai

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

Vào ngày tháng năm 2020

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Ca khúc nhạc mới từ khi ra đời đến nay đã đóng góp rất lớn cho sự phát triển nền âm nhạc Việt Nam. Nhìn nhận một cách khái quát, ca khúc Việt Nam chịu ảnh hưởng từ những bối cảnh xã hội đặc biệt của lịch sử đất nước trong từng giai đoạn, được biểu hiện qua lời ca và tính chất âm nhạc. Nổi bật lên trong quá trình phát triển âm nhạc nói chung, dòng ca khúc cách mạng như một mảng màu sáng, thể hiện rõ nét đặc trưng của nền ca khúc Việt Nam, đồng thời cho thấy tính cách anh hùng nhưng không kém phần lãng mạn, chân thật nhưng vẫn ẩn chứa nét tinh tế của con người đất Việt.

Ngoài các yếu tố ngôn ngữ âm nhạc được các nhạc sĩ sử dụng một cách điêu luyện, sáng tạo, chứa đựng những cung bậc cảm xúc đa dạng, phong phú, dòng ca khúc cách mạng còn có ý nghĩa vô cùng to lớn trong việc tạo nên sức mạnh tinh thần, thúc đẩy luyện rèn ý chí vượt khó khăn hiểm nguy và sẵn sàng hi sinh vì độc lập tự do và thống nhất đất nước. Những phẩm chất tốt đẹp nhất của con người Việt Nam hầu như đã được bộc lộ một cách khéo léo, sinh động và giàu hình ảnh trong các ca khúc cách mạng. Chính vì vậy, dạy học ca khúc Việt Nam trong môn Thanh nhạc không chỉ dừng lại ở việc truyền thụ những tri thức về lý thuyết, rèn luyện kỹ năng, kỹ thuật mà còn có vai trò giáo dục văn hóa, đạo đức; lịch sử và thẩm mỹ.

Năm 1956, Trường Âm nhạc Việt Nam được thành lập. Từ đó, bộ môn Thanh nhạc đã được định hình, trở thành một trong những lĩnh vực đào tạo trọng tâm của Trường Âm nhạc Việt Nam. Kể từ đó cho đến sau này, những giáo trình đào tạo thanh nhạc dành cho các hệ đào tạo từ trung học đến đại học đã được các nhà sư phạm thanh nhạc hàng đầu như Mai Khanh, Hồ Mộ La, Trung Kiên... biên soạn và áp dụng vào trong công tác giảng dạy ở nhà trường.

Sự dung hòa giữa nghệ thuật thanh nhạc trong nền âm nhạc mới với ca hát dân gian là vấn đề then chốt để xây dựng nên một nền thanh nhạc chính quy Việt Nam hội nhập với thế giới đồng thời lại mang đậm những dấu ấn cá nhân. Ca khúc cách mạng được coi là những bài hát chủ yếu trong chương trình giảng dạy cũng như tuyển chọn đầu vào tại các trường đào tạo nghệ thuật chuyên nghiệp, đặc biệt là bậc đại học.

Trường Đại học VHNT Quân đội có số lượng lớn sinh viên so với các trường đào tạo nghệ thuật khác. Hệ đào tạo thanh nhạc của

nhà trường có từ trung cấp đến đại học, với nội dung chương trình giảng dạy cho học sinh, học viên được nghiên cứu, sắp xếp phù hợp với từng hệ đào tạo và khả năng của mỗi cấp học. Trong suốt quá trình trưởng thành và phát triển, nhà trường đã đạt nhiều thành tựu lớn ở lĩnh vực đào tạo nguồn nhân lực nghệ sĩ cho hoạt động nghệ thuật cho quân đội và cho cả nước. Nhiều ca sĩ từng là học viên của nhà trường đã khẳng định được tên tuổi của mình trong nền âm nhạc Việt Nam từ những năm tháng chiến tranh như: Bích Việt, Tường Vi, Quốc Hương, Hoàng Chè, Dương Minh Đức... hay những năm gần đây với các ca sĩ trẻ như Hồ Quỳnh Hương, Kasim Hoàng Vũ, Văn Mai Hương, Hoàng Quyên...

Từ những thành tích trong đào tạo thanh nhạc, chúng tôi có thể khẳng định đội ngũ giáo viên thanh nhạc của Trường VHNT Quân đội đều là những người có chuyên môn tốt, năng lực sư phạm vững vàng, sáng tạo và tâm huyết với nghề.

Với chức năng đặc thù của nhà trường là đào tạo người nghệ sĩ - chiến sĩ, ca khúc cách mạng là một mảng được chú trọng trong chương trình đào tạo thanh nhạc từ hệ trung cấp đến đại học. Bản thân tôi hiện nay đang trực tiếp tham gia vào công tác giảng dạy thanh nhạc tại trường Đại học VHNT Quân Đội, tôi nhận thấy việc dạy học các ca khúc cách mạng cho học sinh trung cấp thanh nhạc nhưng vẫn bộc lộ nhiều vấn đề hạn chế. Trải qua thời gian học tập bốn năm tại trường, nhiều học viên sau khi tốt nghiệp vẫn còn lúng lúng về một số kỹ thuật thanh nhạc khi biểu diễn. Những hạn chế cơ bản, dễ nhận thấy nhất ở các em là khả năng làm chủ hơi thở trong ca hát, các kỹ thuật hát nhấn (marcato), hát nhanh... và vận dụng cách hát theo phong cách cổ điển phương Tây và các ca khúc cách mạng mang âm hưởng của âm nhạc dân gian Việt Nam chưa hợp lý. Phương pháp học và tự học vẫn còn thiếu khoa học và thụ động.

Với mong muốn tìm hiểu việc dạy học hát ca khúc cách mạng để nâng cao nghề nghiệp của bản thân, đồng thời góp phần vào việc nâng cao chất lượng dạy hát ca khúc cách mạng cho học viên Trường Đại học VHNT Quân Đội, tôi chọn đề tài: ***“Dạy học ca khúc cách mạng cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân Đội”*** cho luận văn Thạc sĩ ngành Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc.

2. Lịch sử nghiên cứu

Trong quá trình nghiên cứu, chúng tôi có tìm hiểu một số

công trình của các nhà sư phạm thanh nhạc, một số giáo trình thanh nhạc, luận văn thạc sĩ liên quan đến đề tài ở từng mức độ khác nhau như:

Phương pháp Sư phạm Thanh nhạc của tác giả Nguyễn Trung Kiên do Viện Âm nhạc, Hà Nội xuất bản năm 2001. Đây là một trong những cuốn sách rất có giá trị đối với lĩnh vực sư phạm thanh nhạc phù hợp với thực tiễn tại Việt Nam. Tuy nhiên, cuốn sách tập trung vào các phương pháp dạy học thanh nhạc chung theo phong cách belcanto của lối hát phương Tây chứ không đi sâu vào khía cạnh khai thác các tác phẩm Việt Nam, nhất là ca khúc cách mạng Việt Nam.

Sách học thanh nhạc của Mai Khanh, Nxb Vù đào tạo, Bộ văn hoá thông tin (1982). Đây là cuốn sách đầu tiên viết về phương pháp học thanh nhạc tại Việt Nam, tác giả đã đưa ra những phương pháp học hiệu quả nhất đối với sinh viên dựa trên quá trình quy nạp kiến thức cũng những kinh nghiệm của bản thân.

Phương pháp giảng dạy Thanh nhạc của tác giả Hồ Mộ La do Nxb Từ điển Bách khoa ấn hành năm 2008. Cũng giống như cuốn sách của tác giả Nguyễn Trung Kiên, cuốn sách này tập trung vào các phương pháp dạy học thanh nhạc cổ điển phương Tây một cách tỉ mỉ, là tài liệu quý cho người nghiên cứu kỹ thuật thanh nhạc.

Nâng cao chất lượng giảng dạy môn thanh nhạc bậc đại học tại trường Đại học văn hóa Thể thao và Du lịch Thanh Hóa của tác giả Trịnh Thị Thúy Khuyên - Luận văn thạc sĩ Nghệ thuật Âm nhạc bảo vệ tại Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam năm 2013. Luận văn tập trung vào nghiên cứu kỹ thuật thanh nhạc khác nhau và vận dụng vào những tác phẩm của từng vùng miền khác nhau. *Một số giải pháp xử lý ngữ âm tiếng Việt trong ca khúc Việt Nam tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW*, luận văn thạc sĩ Lý luận và PPDH Âm nhạc của Hoàng Quốc Tuấn (2014), Trường ĐHSP Nghệ thuật TW. Đề tài đã nêu lên những quan điểm để giải pháp xử lý ngữ âm tiếng Việt khi hát ca khúc Việt Nam, trong dạy học Thanh nhạc cho sinh viên Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

Giảng dạy ca khúc cách mạng Việt Nam giai đoạn 1945 - 1975 cho sinh viên Âm nhạc trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW của tác giả Trịnh Thị Oanh - Luận văn thạc sĩ Nghệ thuật Âm nhạc bảo vệ tại Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam năm 2012. Luận

vấn đi vào nghiên cứu sự hình thành, vai trò của ca khúc cách mạng Việt Nam giai đoạn 1945 - 1975, xây dựng giáo trình theo từng chủ đề như: Chủ đề về Bác, hành khúc cách mạng, ca ngợi tổ quốc, nhân dân, đồng thời đi vào giảng dạy từng bài cụ thể, không đề cập đến vấn đề giảng dạy thanh nhạc cho giọng nam cao.

Vấn đề giảng dạy ca khúc Việt Nam trong chuyên ngành thanh nhạc luận văn thạc sĩ tại Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam năm 2002 của tác giả Mai Thị Xuân Hương là một trong số ít công trình có liên quan trực tiếp đến đề tài. Tác giả chỉ nghiên cứu chung cho toàn bộ các ca khúc VN chứ không chỉ tập trung vào ca khúc cách mạng với giọng nam cao.

Dạy học thanh nhạc cho giọng nữ trung hệ ĐHSP Âm nhạc, Trường Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW, luận văn thạc sĩ của Nguyễn Thị Hương (2017) tập trung vào các kỹ thuật, PPDH thanh nhạc dành cho giọng nữ trung với các bài hát Việt Nam và nước ngoài, không tách mảng dạy học đối với ca khúc cách mạng.

Các sách và giáo trình nêu trên là những tư liệu quý, rất hữu ích cho luận văn của chúng tôi tham khảo. Tuy nhiên trong đó không đề cập đến dạy học ca khúc cách mạng hay với giọng nam cao. Bên cạnh đó có một số công trình đề cập đến các ca khúc nằm trong dòng ca khúc cách mạng hoặc giọng nam cao như:

Phương pháp hát tiếng Việt trong nghệ thuật ca hát của tác giả Trần Ngọc Lan (2011), Nxb Giáo dục, Hà Nội, đề cập tới các kỹ thuật trong nghệ thuật ca hát bằng tiếng Việt. Trong công trình này, một số ca khúc cách mạng được trích đoạn để sử dụng là ví dụ minh họa cho kỹ thuật hát tiếng Việt.

Dạy học ca khúc của nhạc sĩ Đỗ Nhuận cho học sinh trung cấp Thanh nhạc, Trường Đại học Văn hóa Thể thao và Du lịch Thanh Hóa, luận văn thạc sĩ chuyên ngành Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương của Đỗ Mỹ Lam (2018).

Dạy học thanh nhạc ca khúc của nhạc sĩ Trần Hoàn tại trường Đại học Văn hóa Thể thao và Du lịch Thanh Hóa, cho luận văn thạc sĩ chuyên ngành Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương của Lê Mai Ly (2018). Đây là hai luận văn có liên quan trực tiếp đến ca khúc cách mạng nhưng chỉ tập trung vào khai thác cách hát tiếng Việt, kỹ thuật hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Việt Nam trong các sáng tác của nhạc sĩ Đỗ

Nhuận và nhạc sĩ Trần Hoàn, không đề cập đến loại giọng của sinh viên/học viên.

Như vậy, có rất nhiều các công trình nghiên cứu liên quan đến thanh nhạc và dạy học thanh nhạc mà đề tài của chúng tôi có thể tham khảo để áp dụng vào luận văn của mình. Tuy nhiên, đề tài “*Dạy học ca khúc cách mạng cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân Đội*” chưa có công trình nào nghiên cứu và luận văn của chúng tôi không trùng lặp với các công trình đã công bố.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Dựa trên cơ sở nghiên cứu lý luận về dạy học thanh nhạc, xuất phát từ thực trạng dạy học thanh nhạc tại Trường Đại học VHNT Quân Đội, đề tài hướng tới mục đích nghiên cứu các biện pháp, phương pháp dạy học ca khúc cách mạng để áp dụng vào cho giọng nam cao hệ trung cấp thanh nhạc, góp phần nâng cao chất lượng dạy và học của nhà trường.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Làm rõ các khái niệm liên quan, một số vấn đề về giọng nam cao, vai trò của ca khúc cách mạng.
- Tìm hiểu thực trạng dạy học thanh nhạc cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học VHNT Quân Đội.
- Nghiên cứu các biện pháp, phương pháp dạy học ca khúc cách mạng cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học VHNT Quân Đội.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Các biện pháp dạy học ca khúc cách mạng cho học viên giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học VHNT Quân Đội.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

- Đề tài tập trung nghiên cứu các biện pháp, phương pháp dạy học ca khúc cách mạng cho học viên giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Đại học VHNT Quân Đội.

- Ca khúc cách mạng được phát triển nở rộ nhất là ở thời kỳ chống Pháp 1945-1954 và chống Mỹ 1954-1975. Vì thế, đề tài xin được lựa chọn các ca khúc cách mạng ở hai thời kỳ này và là những bài hát được áp dụng trong chương trình dạy học thanh nhạc cho học

viên giọng nam cao hệ Trung cấp Trường Đại học VHNT Quân Đội.

- Thời gian: Từ tháng 5 năm 2019 đến tháng 5 năm 2020.

5. Phương pháp nghiên cứu

Luận văn thực hiện các phương pháp chủ yếu sau:

- Phương pháp điều tra, tổng hợp, phân tích, so sánh, hệ thống hóa, khái quát các tài liệu, các văn bản, thông tin, xử lý số liệu để phục vụ đề tài.

- Phương pháp nghiên cứu thực tiễn: điều tra, quan sát để tìm hiểu thực trạng trong quá trình dạy học và vận dụng các phương pháp vào thực tiễn.

- Phương pháp thực nghiệm sư phạm để kiểm chứng tính khả thi của các biện pháp mà đề tài đã đưa ra.

6. Những đóng góp của Luận văn

Về lý luận, đề tài phân tích thực trạng dạy và học ca khúc cách mạng của hệ trung cấp Thanh nhạc ở Trường Đại học VHNT Quân đội, từ đó giảng viên môn Thanh nhạc của trường rút ra được những bài học kinh nghiệm trong dạy học. Luận văn cung cấp một số phương pháp phân tích, khai thác nội dung đề tài trong ca khúc cách mạng và phương pháp dạy học các kỹ thuật thanh nhạc.

Về thực tiễn, luận văn đưa ra các biện pháp rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc và phương pháp tự học cho học viên. Từ đó, giảng viên và học viên giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc vận dụng trong thực tiễn để nâng cao chất lượng dạy và học ca khúc nhạc cách mạng tại Trường Đại học VHNT Quân đội.

7. Bố cục của Luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, Luận văn gồm 02 chương:

Chương 1: Cơ sở lý luận và thực trạng dạy học thanh nhạc cho giọng nam cao hệ trung cấp tại Trường ĐHVH Nghệ thuật Quân đội

Chương 2: Biện pháp dạy học hát ca khúc cách mạng cho giọng nam cao

Chương 1

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TRẠNG DẠY HỌC THANH NHẠC CHO GIỌNG NAM CAO HỆ TRUNG CẤP TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA NGHỆ THUẬT QUÂN ĐỘI

1. 1. Một số khái niệm

1.1.1. Thanh nhạc, phương pháp dạy học thanh nhạc

1.1.1.1. Thanh nhạc

Thanh nhạc là một lĩnh vực của nghệ thuật âm nhạc mà ngôn ngữ biểu đạt gồm hai yếu tố là âm nhạc và giọng hát của con người.

1.1.1.2. Dạy học

Dạy học là quá trình tương tác đồng bộ giữa người dạy và người học. Trong đó, người dạy là người hướng dẫn, tổ chức, điều khiển quá trình học; người học chủ động nhận thức, chiếm lĩnh tri thức dưới sự tổ chức, điều khiển của người dạy.

1.1.1.3. Phương pháp dạy học

PPDH là cách thức để phát triển năng lực chiếm lĩnh tri thức cho người học trên cơ sở tương tác bình đẳng với người dạy.

1.1.1.4. Phương pháp dạy học thanh nhạc

PPDH thanh nhạc có thể được hiểu là cách thức, con đường để phát triển, rèn luyện kỹ năng, kỹ thuật thanh nhạc cho người học. Thanh nhạc là môn học thuộc nghệ thuật âm nhạc nên các PPDH cũng nằm trong nhóm các PPDH âm nhạc, bao gồm: Phương pháp trình bày tác phẩm; phương pháp thực hành luyện tập; phương pháp dùng lời; Phương pháp trực quan; phương pháp kiểm tra đánh giá. Đây là năm PPDH mà người GV dạy thanh nhạc thường xuyên vận dụng trong mỗi tiết học.

1.1.2. Ca khúc và ca khúc cách mạng

1.1.2.1. Ca khúc

Ca khúc (hoặc bài hát) là một trong những thể loại thanh nhạc, chứa đựng hai thành tố cơ bản là giai điệu và lời ca, được thể hiện bởi giọng hát con người. Ca khúc được sáng tác bởi các nhạc sĩ cho cả phần nhạc và lời ca, cũng có thể được các nhạc sĩ phổ thơ hay sản phẩm của tập thể nhân dân như các bài dân ca. Tùy thuộc vào việc sử dụng tiêu chí là tính chất âm nhạc hay nội dung lời ca... ca khúc được chia thành nhiều thể loại nhỏ như: hành khúc, chính ca, trữ tình, hát ru...

1.1.2.2. Ca khúc cách mạng

Ca khúc cách mạng là những ca khúc được sáng tác nhằm

phản ánh một cách tích cực, cổ vũ cho cuộc cách mạng giải phóng dân tộc, giành độc lập tự do và xây dựng chủ nghĩa xã hội của nhân dân ta dưới sự lãnh đạo của đảng cộng sản từ năm 1930 cho đến nay; là một bộ phận của nền âm nhạc cách mạng dựa trên quan điểm thẩm mỹ Mác - Lê nin.

1.2. Vai trò của ca khúc cách mạng trong đời sống âm nhạc Việt Nam

1.2.1. Trong đời sống xã hội

Tiếng hát và những ca khúc cách mạng đi vào đến từng ngõ xóm hậu phương, tận chiến hào nơi tiền tuyến. Các đoàn văn công Trung ương khu, miền được thành lập, đài phát thanh ở chiến khu Việt Bắc thường xuyên phát những ca khúc cách mạng, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, cổ vũ quân và dân ta bằng âm nhạc.

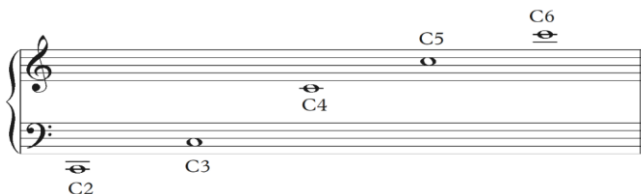
1.2.2. Trong thanh nhạc

Sự phong phú về nội dung, chủ đề gắn liền với sự mở rộng về thể loại, đa dạng về chất liệu và thủ pháp sáng tác trong mảng ca khúc cách mạng. Ngoài các sáng tác theo phong cách âm nhạc phương Tây, các nhạc sĩ đã khai thác chất liệu âm nhạc dân gian một cách tinh tế, sáng tạo. Chính vì vậy, ca khúc cách mạng thời kì 1945 - 1975 mang lại nhiều ứng dụng trong thanh nhạc bởi các yếu tố: đáp ứng được cho các loại giọng hát; đáp ứng các hình thức trình diễn; phong phú về chất liệu và kỹ thuật để đưa vào giảng dạy trong các cơ sở đào tạo thanh nhạc, cho người ca sĩ thể hiện và SV học tập.

1.3. Sơ lược về giọng nam cao

Giọng nam được chia thành ba loại cơ bản: Nam cao, nam trung và nam trầm. Trong đó, giọng nam cao là loại giọng phổ biến chiếm tỉ lệ cao nhất.

Ví dụ:



Trong luận văn này, chúng tôi dùng hệ thống kí hiệu chữ cái theo hệ Anh – Mỹ: C - D - E - F - G - A - B. Các nốt có dấu thăng/giáng sẽ kèm theo kí hiệu # hoặc b, chẳng hạn nốt Si giáng sẽ được ghi là B^b, nốt la thăng được ghi là A[#]. Theo hệ thống này, nốt